מִשּׁוּם אֵוֵירָא, כדי שהרוח תהיה שולטת בה, מפני החום (רש"י). וכן לרבא שסובר שטעם הפסול בסוכה גבוהה מעשרים אמה הוא משום 'שאינה דירת עראי' [כמבואר לעיל (ב, א)], אם כן מדובר בכל סוכה, ומובנת ראיית רבי יהודה (ריטב"א).

וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר בָּנֶיהָ גַּבָּהּ חָוֹ יָתֵבִי וַאֲפִילּוּ הָכִי לֹא אָמְרִי לָהּ דָּבָר - ולפי רב חנן בר רבה שהעמיד את מחלוקת רבי יהודה וחכמים בסוכה קטנה שאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו, אי אפשר ליישב את דברי הברייתא כתירוץ זה, משום שאם בניה היו יושבים אצלה, בהכרח שמחזקת יותר משבעה טפחים [שזהו שיעור ראשו ורובו ושולחנו] (רש"י. וראה שם פי' נוסף).

ויש שפירשו, שגם לפי רב חנן בר רבה אפשר להעמיד את הברייתא כתירוץ זה שהנדון לענין הקיטונית, ומדובר בסוכה שרוחבה שבעה טפחים בלבד, וארוכה הרבה, ובאותו אורך בניה של הילני היו יושבים (תוס' ד"ה לא, ע"פ ט"ז ומג"א תרלד, א, וראה ב"ח שם, ב; תוס' רבינו פרץ; תוס' רא"ש). והטעם שלא העמידו בסוכה שרוחבה פחות משבעה טפחים וארוכה הרבה, שבחישוב השטח הכולל יש בה שטח של שבעה טפחים על שבעה טפחים [אף שאינו בריבוע], משום שאין הסוכה כשרה עד שיהיו אורכה שבעה טפחים ורוחבה שבעה טפחים בריבוע (מג"א שם, ע"פ מחצית השקל).

הֲלָכָה צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא מַחְזֶקֶת רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ וְשׁוּלְחָנוֹ, והיינו, שיהיה בה שיעור שבעה טפחים על שבעה טפחים, ששיעור מקומו של אדם הוא ששה טפחים על ששה טפחים, ושיעור שולחנו טפח (ריטב"א; רא"ש א, א). ואף שהשולחן עומד לצד אחד של האדם, ובצד שאין שולחן די בשיעור ששה טפחים על שבעה, צריך שיהיה שיעור שבעה טפחים מכל צד, כדי שהאדם יוכל לשבת בכל מקום בסוכה (מאמר מרדכי תרלד, א, הובא בשעה"צ שם, א). ויש שפירש, ששיעור שבעה על שבעה הוא כדי שיוכל לאכול סעודתו בהסיבה והסוכה תחזיק את ראשו ורובו ושולחנו, וטעם נוסף שצריך שיהיה בה שבעה על שבעה, שבפחות מכך אינה נחשבת 'דירה', אלא 'דירה סרוחה', וטעם זה מועיל למנהגנו שאנו אוכלים זקופים ולא בהסיבה (שעה"צ שם, ע"פ מג"א שם, א).

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא כְּמָאן כְּבֵית שַׁמַּאי אָמַר לֵיהּ אֶלָּא כְּמַאן - רבי אבא סבר שבית שמאי עצמם לא נהגו למעשה כדבריהם, אלא כבית הלל [וכדעת הסוברים ש'לא עשו בית שמאי כדבריהם' (יבמות יד, א)], ומכך שרב שמואל בר יצחק אמר 'הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו', משמע שסובר שכן יש לנהוג למעשה כבית שמאי, בהכרח שחכם אחר אמר דין זה ולא בית שמאי עצמם, ולכן שאל אותו רבי אבא האם הפסק של אותו חכם הוא כדעת בית שמאי, והשיב לו, שודאי הוא כך.

אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַבִּי אַבָּא דְּאָמַר לָךְ מַנִּי אָמַר לֵיהּ בֵּית שַׁמַּאי הֵיא וְלֹא תְּזוּז מִינָּהּ - ולדעה זו רבי אבא סבר שבית שמאי עצמם נהגו למעשה כדבריהם [וכדעת הסוברים ש'עשו בית שמאי כדבריהם', ראה יבמות שם], ושאל את רב שמואל בר יצחק האם בית שמאי עצמם הורו ונהגו כך למעשה, והשיב לו שאכן הם עצמם הורו כן ונהגו כך למעשה, ולפיכך 'לא תזוז מינה', שיש להורות כן הלכה למעשה (ערוך לנר. וראה פני יהושע).

מִי שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בְּסוּכָּה וְשׁוּלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים לֹא יָצָא, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו ויאכל בבית, ואפילו מדאורייתא לא קיים מצות סוכה (תוס' ד"ה דאמר), שיש כח ביד חכמים לבטל את קיום המצוה מדאורייתא (פמ"ג פתיחה כוללת לאו"ח ג, ז; קובץ הערות סט, ז), או משום שכיון שחכמים אסרו לאכול כך בסוכה, הרי זו מצוה הבאה בעבירה (דבר אברהם ב כו, י. וראה גם עונג יו"ט ט). ויש שפירשו, שלא יצא ידי חובה מדרבנן, שלא קיים מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים שאסרו לאכול כך בסוכה (ריטב"א ור"ן לקמן כח, א, וביכורי יעקב תרלד, ז, וביאה"ל תרלד, ד ד"ה כאילו, בדעתם).

וְשֶׁאֵינָהּ מַחְזֶקֶת אֶלָּא כְּדֵי רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בְּלָבַד בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, מדאורייתא, ובטעם הפסול יש שביארו שלדעת בית שמאי סוכה צריכה להיות 'דירת קבע', וכשאינה מחזקת את שולחנו, אינה נחשבת 'קבע' [ואין בכך סתירה לדברי רבא לעיל ב, א שהסוכה צריכה להיות דירת עראי, שלענין דברים מסוימים צריך שיש לה דין 'קבע'] (בעל המאור להלן ז, ב, ע"פ הגמ' שם. וראה ראב"ד ורמב"ן במלחמות שם שהקשו על דבריו). ויש שביארו, שדעת בית שמאי שסוכה 'דירת עראי' היא, וכשאינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו אינה נחשבת אפילו 'דירת עראי' (תוס' ד"ה דאמר, ע"פ ערוך לנר; ר"ן לקמן שם, וראה ביאורנו לעיל ד"ה הלכה. וכע"ז ריטב"א ומאירי כאן. וראה גם רמב"ן במלחמות שם, ובית הלוי ג, נג ושעה"צ תרלד, ז, וחזו"א או"ח קנ, ג, בדעתו).

ויש שסובר שלדעת בית שמאי הסוכה פסולה מדרבנן, שבאופן זה בהכרח ששולחנו מחוץ לסוכה, וגזרו חכמים שמא ימשך אחר שולחנו ויאכל מחוץ לסוכה [בדומה לטעם שהיושב בסוכה גדולה ושולחנו בתוך הבית לא יצא ידי חובה לדעת בית שמאי] (רי"ף על הגמ' לקמן ז, ב, וקרבן נתנאל על הרא"ש א, א אות ט בדעתו; ראב"ד בהשגות על בעל המאור. וראה גם שעה"צ שם, שדן האם גם לדעת הרי"ף הסוכה פסולה מדאורייתא).

ונפקא מינה בין הטעמים שנתבארו, בסוכה קטנה שאין בה שבעה על שבעה טפחים, הסמוכה לסוכה גדולה, ויושב ראשו ורובו בקטנה ושולחנו בגדולה, שלמפרשים שטעם הפסול הוא מדרבנן שמא ימשך אחר שולחנו ויאכל מחוץ לסוכה, כאן הסוכה כשירה, שהרי גם אם ימשך אחר שולחנו, יאכל בסוכה הגדולה, ולמפרשים שטעם הפסול הוא מדאורייתא משום שהסוכה אינה דירת קבע או שאינה ראוי אפילו לדירת עראי, גם כאן הסוכה פסולה, שהרי בה עצמה אין שיעור הראוי לדירה (רעק"א לקמן כח, א, הובא בביאה"ל תרלד, ד ד"ה אפילו; בית הלוי שם, וראה שם עוד נפק"מ). ויש שדחה, שגם למפרשים שטעם הפסול משום גזירה, לא חילקו חכמים בגזירתם, ופסלו את הסוכה גם באופן שאין חשש שמא ימשך אחר שולחנו ויאכל מחוץ לסוכה (שפת אמת. וכע"ז באבי עזרי סוכה ו, ח).

■ להלכה, סוכה שאין בה שבעה טפחים על שבעה טפחים, שזהו שיעור שמחזיק ראשו ורובו של אדם ושולחנו, פסולה [כדעת בית שמאי, וכפסק רב שמואל בר יצחק] (שו"ע או"ח תרלד, א, ומשנ"ב שם, א), וצריך ששיעור זה יהיה בריבוע, בין באורך ובין ברוחב [כדעת המג"א] (משנ"ב שם). מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, ואפילו אם היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו [כדעת בית שמאי] (שו"ע שם, ד).

■ המשך במילואים עמ' 118